

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 5

Årgång 70

2015

Foto Leif Brunnegård

Höstvandring

Rackeby fyllde 100 år

sidorna 5 -9

Profilen - Bo Carlsson

sidan 16

Hänt på bögda...

sidan 24

Foto:
Copyright
Kungahuset.se

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds
beskyddarinna

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 70
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2015 150:-

Vari från kommer artiklarna i detta
nummer?
Siffrorna på kartan hänvisar till
sidnummer i tidningen.

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Tankar i tiden - Tommy Kroon.....	4
Rackeby Fornminnesförening	5
2016 blir Hembygdens år	9
Besök på Nostalgicum	10
Bussen Skepplanda - Älvängen - Alingsås	11
Helt naturligt - När vi verkligen fikade efter kaffe ...	12
Lär känna din hembygd på ett nytt sätt	13
Herrljunga Folkbibliotek 100 år	14
Profilen - Bo Carlsson i Forsby.....	16
Min udda skola	18
När barnarbete var vanligt	19
Funderingar på en kyrkogård	20
Vikings stridsyxas hittad i Varnhem	21
Ornungastämman musikalisk fest	22
Åsa bloggade i AT	23
Hänt på bögda - Ljungsarp, Skepplanda, Kinnekulle, Lilla Edet, Herrljunga och Vassända Naglum.....	24
Traktorhistoria på återvändardag	28
Rännefest på hembygdsgård	29
Läsvärt i korthet.....	30
Årets julklapp i Norra Härene	30
En strut karameller	32

För redigering/layout svarar Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, Vårgårda, och tidningen trycks hos Princo Rydins Tryckeri AB, Vårgårda.

Utgivningstider är 23-26 februari, 26-29 april, 28-30 juni, 29-31 augusti, 27-30 oktober, 24-27 november.

Senaste manusdag 6 veckor före utgivning.

Hemsida: www.hembygd.se/vastergotland

ISSN 0346-4954

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på tio personer som träffas ett par tre gånger per år och har samråd om innehållet. Ur den gruppen är vi tre som har det direkta ansvaret att det kommer ut sex Västgötabygden per år.

I det här numret är vi 21 skribenter och fotografer som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör det för att glädja andra och oss själva.

Du är också välkommen som medarbetare!

Ordförande har ordet

Mycket är på gång!

Hösten är här, mycket snabbare än vad jag räknade med. Allt som planerats under sommaren får antagligen vänta tills nästa år. Det blir att fortsätta leva med devisen, ”bra att ha något tills en annan dag”! Men, nu blandar jag ihop mina egna göranden på hemmaplan och det är ju inget som ska utvecklas mer i den här spalten.

Över till vad som rör sig inom hembygdsrörelsen!

Det är mycket på gång och en hel del fortsätter att cirkulera kring SE, (Sociala ekonomin) och hur vi alltmer känner av förändringarna i civilsamhället. När ni läser det

här har höstmötena klarats av men är i skrivande stund i planeringsskedet. Där ska vi återigen belysa vad

den pågående förändringen

av villkoren för den ideella rörelsen betyder. Ämnet är långt ifrån uttjat, kanske möjligen påbörjat!

I förbundet hoppas vi få se lokalerna fullsatta av vetgiriga hembygdsmedlemmar!

Är ni ute i föreningarna inte med nu och sätter er in i vad som gäller att söka bidrag och

anslag inom den civila ekonomin blir det svårt att ”ta igen” senare. De allra flesta föreningar har fått minskade stöd från kommunerna och många föreningar uttrycker det ungefär så här, ”från vår kommun får vi inga anslag, varken verksamhetsbidrag eller byggnadsunderhåll”. Hur många känner igen sig? Det är så enkelt att de flesta kommuner inte längre har den typen av verksamhet att utrymme finns att ge rena bidrag till olika föreningar.

Alltså, följ diskussionerna genom att delta i de möten, kurser etc. vi försöker att ordna för att ni i föreningarna ska få klarhet vilka alternativa möjligheter som finns idag!

Ideell Kraft är arbetsnamnet för fyra stycken möten som kommer att hållas i november i Vårgårda, Mellerud, Mariestad och Munkedal. Till de här mötena bjuds de kringliggande kommunerna in att delta med både kommunföreträdare och de ideella kulturarvsföreningarna. Avsikten är att etablera ett närmande med bättre, enklare och mer fruktsam samverkan mellan kommuner och den

Jan-Olof Berglund

ideella rörelsen. Lyckas det bra på dessa platser är avsikten att fortsätta och att täcka hela Västra Götaland. Planeringen pågår just nu (mitten september) för fullt.

Jag skrev i förra spalten om 100-årsjubileet nästa år. Då främst om aktiviteterna i Stockholm. För Västra Götalands del har vi inom samverkansforumet HembygdVäst, (defyräförbunden, Bohuslän, Dalsland, Göteborg och Västergötland), tillsammans med NAV, (NAV – Industrihistoria och arbetslivsmuseer i Väst) diskuterat fram en större aktivitet med arbetsnamnet ”Hantverk, arbetsliv och fritid”, som kommer

att placeras på Tånga hed i Vårgårda 17-18 september 2016.

I förbundet hoppas vi få se lokalerna fullsatta av vetgiriga hembygdsmedlemmar!

Just nu sätter vi samman en organisation med olika arbetsgrupper och 15/9 ska en ansökan om projektmedel vara inlämnad till VGR, (Västra Götalandsregionen) och SHF, (Sveriges Hembygdsförbund).

Avsikten är att tillsammans med NAV arrangera en större ”mässa” med medverkan av

så många hembygdsföreningar och arbetslivsmuseer som möjligt. Inbjudan att medverka kommer också att gå till närliggande organisationer som exempelvis Hushållningssällskapet, litteraturföreningar, Vuxenskolan och många fler. Så snart vi får klarhet om fler detaljer kommer vi att ge mer information efterhand. Se er medverkan i föreningarna som en gratis reklamplats och annonsering av er verksamhet. Alla föreningar kan ju givetvis inte bryta upp alla befintliga miljöer men det kanske finns en del unika föremål, ge information om er verksamhet, visa bilder etc. etc.

Tills nästa nummer av Västgötabygden bör vi ha mer beskrivning i en särskild artikel om ”Tånga-mässan” se även info. på hemsidan!

Tills nästa nummer, ha det så bra i höst och på återhörande!

Jan-Olof Berglund
förbundsordförande

Tankar i tiden ...

Tommy Kroon

Skara Gille bildades den 5 maj 1948 och är alltså nybliven pensionär. Men en mycket pigg sådan. Precis som större delen av oss medlemmar.

Jag är stolt och tacksam över att ha blivit vald till ålderman i detta sällskap. Nummer åtta sedan starten. Tillsammans med den nuvarande nämnden ser jag stora möjligheter inför framtiden. Mina närmaste företrädare, Bengt Palm och Sture Veghed, är till god hjälp när det gäller att arbeta vidare med aktiviteter och sammankomster som funnits med sedan tidigare. Dessa skall utgöra grunden i vår verksamhet. Samtidigt ser vi det som spännande att utveckla nya tillfällen för våra medlemmar att träffas och att väcka intresse för vår verksamhet bland allmänheten.

Tiden sedan den nya nämnden valdes vid årsstämman i mars har varit intensiv. Stickglada damer har

samlats i Båtsmanshuset för att lära sig mera om hur och vad man gjorde förr. Det traditionella nationaldagsfirandet samlade massor på gården vid Båtsmanshuset. En nyhet är att stadsvandringarna numera genomförs i Skara Gilles regi med Barbro Olofsson som lysande ciceron. Samlingarna på gården på måndagskvällarna efter dessa vandringar, där Skara Gille har bjudit på kaffe och smörgås, kan inte beskrivas som annat än fullkomlig succé. Dessa har gett våra medlemmar ytterligare anledning att träffas, samtidigt som det har gett oss uppmärksamhet för vår verksamhet. Arbetet med att samla medlemmar och andra intresserade kring Båtsmanshuset under hösten kommer att fortsätta. Flera aktiviteter är planerade. Vi är övertygade om att detta gagnar Skara Gille och dess medlemmar. Samtidigt hjälper det oss i arbetet med att attrahera nya medlemmar.

Ett annat stort intresse har blivit att värna om en av våra lokala matspecialiteter med tradition. Då jag har en yrkesbakgrund som styckmästare och handlare i matbranschen i Skaraborg, faller det sig naturligt att värna om vår alldeles egen "nationalrätt". En produkt som har funnits i tusentals år. Sedan fyra år är jag fjälster i Grynkorvens Vänner. Det är spännande att se hur en till synes grå och obetydlig produkt kan få så stor uppmärksamhet. Och uppskattning. Sällskapet Grynkorvens Vänner har idag närmare 700 medlemmar spridda över hela Sverige, även om de flesta finns i Skaraborg. För många med rötter i våra trakter, är det ett sätt att hålla kontakten med både gamla hemtrakter och skaraborgska mattraditioner. Det märker vi, inte minst på en av våra stora högtidsdagar, Grynkorvens dag. Den

En nyhet är att stadsvandringarna numera genomförs i Skara Gilles regi

trede torsdagen i oktober samlas man på många platser runt om i Sverige och njuter av Grynkorv. Det händer att vi presenterar vår delikatess i olika sammanhang utanför länet. Grynkorven väcker alltid positiva reaktioner. Extra spännande är att flera av våra mest namnkunniga kroghållare är stora fans.

Mitt engagemang, både i Skara Gille och i Grynkorvens Vänner, bygger på att vårda och bevara "det gamla". Men för mig handlar det också om att behålla, utveckla och göra tillgängligt. Sedan årsstämman i maj, är jag också invald i styrelsen för Västergötlands Hembygdsförbund. Jag hoppas att kunna använda samma synsätt även i denna samling.

*Tommy Kroon
Skara*

Rackeby Fornminnesförening en hundraåring i tiden

Den 8 augusti firade Rackeby Fornminnesförening sitt 100-årsjubileum i strålande sol. Ordföranden Ann-Marie Hjalmarsson i Rackebydräkt hälsade välkommen och Agneta Berner berättade om den nya boken, 100 år i Rackeby och Skalunda. Närliggande föreningar gratulerade, och Torwald Åberg delade ut Sveriges Hembygdsförbunds och Västergötlands Hembygdsförbunds diplom till föreningen och välförtjänta medarbetare. Det bjöds på dryck, smörgåsar och kakor. Rackeby Fornminnesorkester avslutade med en minneskavalkad av svenska sångfavoriter under 100 år.

Torwald Åberg från Västergötlands Hembygdsförbund höll ett tal till jubilarerna, där han mindes Västgöta-Bengtssons landskapsresa med nyinryckta. Han avslutade sitt anförande med följande ord:

– Rackeby var centrum för makten i våra bygder med kungarna Magnus Eriksson och Birger Magnusson som styrde över Västergötland från Storegården på 1200- och 1300-talen, gården gavs sedan i förläning till Gudhems kloster. De berättelser som kom till under denna tid har sannolikt vandrat vidare genom generationer i bygden och skapat en tradition som man kan utläsa i den nya boken som ger ovanligt omfattande och väl-skrivna berättelser. Detta lägger då en grund för skapandet av Rackeby Fornminnesförening på ett naturligt sätt och föreningen fick också en rivstart. Historien är således av mycket stor betydelse och utan en levande historia är självkänslan betydligt lägre i historielösa sammanhang, vilket ofta skapar en allt för stor respekt för överheten. Sedan har föreningen gjort allt en hembygdsförening och fornminnesförening kan göra traditionsmässigt men också lagt grunden för ett avstamp för framtiden. Sveriges Hembygdsförbund anser nu att hembygdsföreningar som vanligtvis inte har särintressen utan arbetar för hela bygden kan samla alla krafter som finns på orten till åtgärder som krävs för att avfolkning och nedläggning av samhällsfunktioner ska upphöra och skapa ett samhälle med verksamheter som ger trevnad och en levande kultur. Här i Rackeby och Skalunda finns grogrunden för en levande historia, som kan visa hur man kan gå vidare genom att införliva alla nya möjligheter, som det moderna samhället har skapat.

Därefter delade Torwald ut diplom; först föreningens jubileumsdiplom, som togs emot av ordföranden Ann-Marie Hjalmarsson, och därefter diplom till föreningsmedarbetarna Ann Wiklund, Monica Rundqvist, Patrick Svensson och Eijve Karlsson.

Boken 100 år i Rackeby och Skalunda

Under ett par års tid har bokkommittén, som från början bestod av Agneta Berner, Ann-Marie Hjalmarsson

Monica Rundqvist och ordföranden Ann-Marie Hjalmarsson bakom kabbordet.

Kassören Patrick Svensson med boken 100 år i Rackeby och Skalunda.

son, Ingalill Ringblom, Monica Rundqvist och Ulla Thorstenson (som avled under våren 2014) samlats för att ta fram fakta. Hösten 2014 tillkom Kerstin och Jan Hamberg, vana att hantera text, bild och tryckeri. Eijve Karlsson och Ann Wiklund har hjälpt till med fotografier och teckningar.

Gustaf Berg, första ordföranden

Det var folkskolläraren Gustaf Berg som tog initiativet till att Rackeby Fornminnesförening bildades. Den 25 januari 1915 höll han ett föredrag om Våra fornminnen och kyrkoherden Gustav Sandsén talade om "dess bevarande". De uppmanade in-

Sparrestugan, som plockades ner på Storegården och byggdes upp på sin nuvarande plats redan 1915.

Gustaf Berg, Rackeby Fornminnesförenings första ordförande. Bilden är hämtad ur Boken 100 år i Rackeby och Skalunda.

tresserade att bilda en fornminnesförening. En interimstyrelse bildades med Gustaf Berg som ordförande.

Gustaf Berg föddes 1866 och växte upp i Söne, men då han inte var intresserad av jordbruk studerade han till folkskollärare. Han var även intresserad av slöjd och snideri, utbildad på Nääs Slöjdseminarium. Han har bland annat skulpterat dopfuntarna till Rackeby och Skalunda kyrkor.

Den 28 juni 1915 valdes den första ordinarie styrelsen, som bestod av Gustav Karlsson, Kategården, Anders Jonsson Kategården, Gottfrid Pettersson, Akademien, Joel Johansson, Lars Larsgården och Gustaf Berg, Folkskolan, den senare som ordförande. Gustaf Berg avled 1936 och efterträddes av Joel Johansson.

Ann-Marie Hjalmarsson är föreningens första kvinnliga ordförande. Hon övertog posten 2006 efter Gunnar Thorstenson, en välkänd person i hembygds-sammanhang. Han har även varit kassör i Västergötlands Hembygdsförbund.

Storegården Rackeby och Sparrestugan

Storegården har en särskild betydelse för föreningens tillkomst. Projektet med att rädda Sparrestugan, den sista kvarvarande ryggåsstugan i Storegården, och flytta den till en plats bakom folkskolan påbörjades direkt efter fornminnesföreningens bildande.

– Skollärarn får nog hämta stöva i säcka, ett uttryck som myntades vid den här tiden.

Stugan var med andra ord i mycket dåligt skick, men skam den som ger sig. Den 15 juli 1915 började man riva stugan, och redan till luciadagen samma år var den uppsatt på sin plats, och fornminnesföreningen kunde bjuda dem som hjälpt till på kaffekalas.

I kassaboken kan man utläsa att flyttning och uppbyggnad av stugan gått på 350 kr, varav 55 kr var för inköp av Sparrestugan och 75 kronor för inköp av framkammaren. 300 kronor på intäktsidan kom från Lindbergska donationsfonden och 50 kr var bidrag från skolbarn och enskilda. På auktioner köpte man möbler, husgeråd och textilier.

Året före fornminnesföreningens bildande, 1914, flyttades Alménska stugan till Skara. Det var den bäst

bevarade av manbyggnaderna i Storegårdsbyn, som skiftades först under senare delen av 1910-talet.

Svenska bilder från 1900-talets början är ett planschverk, som skapades av den kände arkitekten Ferninand Boberg och hans hustru, konstnären Anna Boberg, vilka fått projektpengar för att under tio år resa runt i landet och teckna av unika miljöer. Storegården i Rackeby finns med i tre bilder.

1933 lånade fornminnesföreningen ut ett tiotal föremål, bland annat den gamla framkamardörren, till inredningen av en storstuga från Kålland vid Jubileumsutställningen i Mariestad.

1935 beslutade Rackeby-Skalunda kyrkostämma att ge ett årligt anslag av 15 kr till fornmin-

Interiör i Sparrestugan, Rackeby.

Traditioner och medlemsavgifter

Traditioner hör hembygdsföreningar till. En ny årsmötestradition infördes 1970 med en hornstöt i Grannebackahornet före förhandlingarna och två stötar vid avslutningen.

Sedan 1984 har årsmötena hållits onsdagen före midsommar varje år, men 2015 bröts denna tradition då årsmötet hölls den första söndagen i mars. Öppet hus i Sparrestugan på Kristi Himmelfärdsdag är även en tradition sedan 1980-talet liksom friluftsgudstjänsten på midsomardagen vid Sparrestugan.

Fornminnesföreningens och Bygdeföreningens medlemmar började samlas 2011 för en gemensam och återkommande kaffestund på fredagsförmiddagarna.

Den 6 juni 2012 firades för första gången nationaldagen, då den nya flaggstången och flaggan invigdes med sång, tipspromenad och utställning.

1919 beslutades att de som fortfarande ville tillhöra föreningen skulle betala en årsavgift.

1953 beslöt årsmötet att inte företa någon medlemsvärkning. Personer med verkligt intresse för föreningen var dock välkomna som medlemmar, men 1964 beslutades i alla fall att intensifiera medlemsvärningen. Föreningen skulle vara öppen för alla. Mellan 1964 och 1974 femdubblades medlemsantalet.

Det som började med 50 öre 1929 har under årens lopp stigit till 100 kronor för vuxna och 20 kronor för barn och ungdom under 18 år.

Bygdespel

Hembygdens år 1996 avslutades med en stor fest på Skalunda hög den 4 augusti. Det var ett samverkansprojekt mellan Västergötlands Hembygdsförbund och

En vykortsbild från Jubileumsutställningen 1933 i Mariestad med Kållands härads interiör. Många av föremålen utlånades från Sparrestugan i Rackeby Fornminnesförening, bland annat den gamla dörren

nesföreningen för att folket i Rackeby och Skalunda skulle få fritt tillträde till museet.

Sparrestugan har kontinuerligt underhållits sedan 1915. Den är nu ett värdefullt museum intill den gamla holkekvarnen – Mure-Larsas holkekvarn från Stommen i Örslösa – som inköptes i augusti 1925 för 110 kronor.

Fornminnesföreningen övertog och renoverade 1986 bastun från Rackeby-Skalunda Röda Korskrets. Huset används som ett museum bland annat med föremål som tidigare förvarats i folkskolan.

Fastigheten Silleberg 10:1 inklusive ladugården inköptes 1993. Här är nu ett museum med äldre redskap och lantbruksinventarier. Ett särskilt rum kallas Malkus Sneckebo.

hembygdsföreningarna i Lidköping. Tusentals besökare strömmade till. Medlemmar i Rackeby Fornminnesförening deltog i teaterspelet Selma Lagerlöf och Rackebyjätten. En lyckad fest med musik, tal av såväl landshövding som biskop och sång av Göran Fristorp. Bengt Råsled talade om Skalunda hög, där provborrningar planerades för att undersöka innehållet i högen.

Skalunda hög är Västsveriges idag största gravhög. Möjligen kan den vara från tiden år 600 e Kr.

Dag Stålsjö rörde om rejält i grytan 1981–1982 då TV-serien Svearikets vagga sändes. Bygden kring Rackeby blev känd för svenska folket.

Medlemmarna i Rackeby Fornminnesförening framträder gärna med sång, musik och teaterspel. Detta uppskattades mycket vid 100 års-jubileet då Ann-Marie och Kjell Hjalmarsson, Jan Hamberg, Mia Sälle och

Mikael Hultman sjöng och musicerade i Rackeby Fornminnesorkester. En minneskavalkad med ett musikslag från varje tioårsperiod sedan 1915.

Bygdespelet Kung Racke framfördes 1998. Kung Racke var enligt sägnen en så kallad fylkeskung eller storman. Han ansågs vara en bra kung som sörjde för folkets väl. Han lät sina trälarna sitta med vid sitt bord och "di gamle" behövde inte slänga sig utför ättestupan. Men hans granne och trätobroder, Rik-Sune från Tolsjö, var inte alls inne på samma spår.

För regin svarade artonåriga Sara Hjalmarsson som tillsammans med sin syster Hanna skrivit manus.

Det finns mycket mer att berätta om Rackeby och Skalunda. Det här är enbart några nedslag i verksamheten under 100 år.

Monika Moberg

Namnsdagskort 1905

Akta dig, det farligt är
Att gå ned på bron så där.
Tänk på far och mor och alla
Om i sjön du skulle falla!

Lycklig den som sin vän
Får till afsked kyssa!
Men hur trist se'n likvisst
Att mot fjärran kryssa.

De här korten sändes till sonen Anders Gottfrid i Stockholm 1905 på hans namnsdagar med hälsning från mor i Vadsbo i Västergötland. Ur Monika Mobergs vykortarkiv.

2016 blir Hembygdens år

Sveriges Hembygdsförbund håller sedan en tid på att planera för en aktivitet som kallas Hembygdens år. Här får du lite information, alla föreningar får mer information om ett tag. Varför firar vi Hembygdens år?

Arrangemanget Hembygdens år ska på olika sätt lyfta fram hembygdsväsendet som en av Sveriges största folkrörelser och synliggöra dess betydelse för identitet, utveckling och social gemenskap i lokalsamhället. SHF kommer som riksorganisation att initiera ett festligt, folkligt och inkluderande firande. Det blir ett år då vi uppmuntrar till diskussioner, möten och berättelser om platser som betyder mycket för den egna hembygden.

Hembygdens år är ett gyllene tillfälle att nå ut och söka samverkan med andra organisationer och att hitta nya målgrupper. Vi vill gärna uppmuntra till samtal och debatt om lokalsamhället idag och hur vi vill att det ska se ut imorgon. Det kan handla om närdemokrati, gemenskap, integration och identitet.

Egen helg på Skansen

Hembygdens helg firas på Skansen och Nordiska museet den 27-28 augusti nästa år.

Ett förslag är att samla alla föreningar till ett planeringsmöte och gemensamt komma överens om ifall man vill delta och vad man i så fall vill bidra med för aktivitet. I mitten av november kommer vi behöva ett svar. I början av nästa år följer vi upp anmälningarna med mer detaljerad information inför arrangemangen

Berättarrörelse?

Under jubileumsåret vill vi uppmärksamma hembygdsväsendet som en berättarrörelse. I samarbete med Nordiska museet kommer vi under 2016 att samla personliga berättelser kopplade till mötesplatser. Berättelsens fokus ska vara nutiden och den personliga relationen till platserna.

Budkavle

För att uppmärksamma Hembygdens år kommer SHFs styrelse att göra en nationell namninsamling kring ett budskap om kulturarvet och hembygdens betydelse för samhället.

Hembygdens år 1984. Från Horla Hembygdsförening kom budkavlen till Svältornas Fornminnesförening och fortsatte sedan till Södra Härene Hembygdsförening. Bilden tagen på Landa Stora.

Tanken är att de förbund som är intresserade av att delta i namninsamlingen ska skicka runt en budkavle bland respektive föreningar. Överlämningen av budkavlen kan i sig bli upphov till aktiviteter och möten mellan föreningarna. Varje budkavle samlas sedan in för att ingå i ett stort gemensamt upprop som kommer att läsas upp vid hembygdsgalan.

Denna information är några klipp som kommit från Sveriges Hembygdsförbund. Din föreningsordförande kan berätta mycket mer. Hoppas att din förening kommer att synas extra bra 2016.

Text Leif Brunnegård

Foto Svältornas Fornminnesförenings arkiv

Förslag till önskelistan

Ett helt år med Västgötabygden är en trevlig julklapp som är till glädje hela 2016. Priset är 150 kronor och då kommer tidningen hem i brevlådan.

Kontakta Eva Mann på vårt kansli. Du når henne säkrast på torsdagar på 0512 - 105 50 eller e-post vasterg.hembygdsf@telia.com.

Besök på Nostalgicum

På damfriseringen

På campingen

Många minnen väcks till liv när hjärnan registrerar vad ögat sett. Det är viktigt att som äldre ha saker omkring sig som man känner igen. Då menar jag föremål som är från 1950- och 60 talet som vi minns.

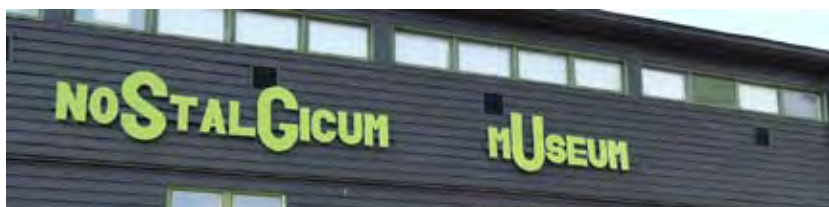
I Nossebro finns en museielägenhet med föremål från tiden. Om denna har tidigare skrivits en del i Västgötabygden och i lokalpressen. Det finns säkert fler samlingar hos hembygdsföreningar runt om. Men ...

Nostalgicum Museum ligger i Göteborg, mitt emot Gamlestadens fabriker, tidigare Turitzhuset. Bara dessa namn klingar barndom i mina öron. Till museet hör också Café Dagny. Allt har byggts upp och drivs som ett arbetskollektiv för personer som skall återföras till arbete efter lång frånvaro eller som har flyttat in i vårt land. Vi som besökte var på bussresa och kom från Öxnevalla, Horred och Istorp.

Rör vid föremålen och fotografera gärna

Små skyltar med uppmaningen Var god rör ej eller Fotografering förbjuden saknades. Sprid gärna information om att vi finns var guidens uppmaning samt fotografera och rör vid föremålen. Det tackar vi för!

Olika miljöer gestaltas i rummen: vardagsrum, tonårsrum, frisersalong, militär klädd i modell 59 med en del utrustning och campingplats med mera. Föremål som dammsugare, röd moped av märket Puch, gamla vackra tv- och radioapparater i trä, tv-kannor, porslin, keramikvasar, stringhyllor, brudklänning som inläm-

nats av en övergiven kvinna, duffel med träknappar, svart bordstelefon, bandspelare, celluloiddockor från 50-talet (jag har

själv en liknande som köptes i Göteborg 1953), campingutrustning, barnskor, hårspolar med mera. Kläderna fick också provas av den som ville och passade.

Bilder från krigsslutet och fram till 60-talet förstärkte upplevelsen.

Tre av våra yngre kvinnliga deltagare fann sig snabbt till rätta bredvid den turistande, snygge, unge mannen. Bakom honom skymtar en cykel med hjälpmotor, som var föregångaren till mopeden. Sandaler av äkta läder, transistorradio, solstol, campingset och en tv-kanna tillhörde bekvämligheterna. På klädstrecket kände någon igen sin rödrutiga baddräkt och någon annan kände igen de blå badbyxorna i bomull med knytband i midjan.

Andra kände igen sig på damfrisørsalongen. Då var det nog näst intill omöjligt att en man gick till en Damfrisering för att bli klippt, färgad och permanentad och läsa "damtidningar" eller att en kvinna satte sig i herrfrisørsalongens stol för att bli klippt och bläddra i "herrtidningar".

Ja, tankarna skenar iväg och ett besök kan rekommenderas. Vi åt lunch "hos Dagny" – fisk som sig bör i Göteborg i Västergötland – den var mycket god.

*Birgit Carlsson
Istorp*

Bussen Skepplanda – Älvängen – Alingsås

Den första bussen, en GMC, här i Östad.

Järnvägen Göteborg-Trollhättan öppnade 1877. Intresset för att åka tåg ledde till att man startade lokala busslinjer som kompletterade järnvägen. Älvängens Omnibustrafik är ett sådant exempel.

Nio personer satsade 10 000 kr i Skepplanda Biltrafik upa, senare Älvängens Omnibustrafik. Våren 1922 köpte man en lastbil som USA lämnat kvar i Tyskland efter kriget. Det var den första bilen som hittade till gården Heden. Den hade skotthål i plåten. Man tyckte sig uppleva krigets närhet.

Passagerarutrymmet hade väggfasta bänkar och en skjutdörr bakom föraren. Avgasröret gav en viss värme på vintern. Föraren fick se till att vara välklädd.

På logen byggde Axel Björklund och hans bror Carl en busskaross som de spände fast på flaket. Fordonet skulle kunna användas både som buss och lastbil. Långt senare sattes denna metod i system. I lastbils-kretsar kallas det lastväxling.

Men så gick det inte att köra ut från logen. Bussen

Gengasbussen

hade blivit för hög. Skadeglädjen var enorm och ”tofleposten” gick på högvarv. Då tog man av gummihjulen och körde ut på fälgarna. I säkert femtio år kom folk för att titta på spåren efter fälgarna i loggolvet.

Grannen Olas Karl erbjöds att åka med på den första provturen. Jo visst, men först gick han hem till sin hustru och sa adjö. Man kunde ju aldrig veta...

Paul Thorson hade inget körkort, det var inte så noga på den tiden, men han försökte sig ändå på att köra. När han skulle stanna, ropade han Ptooh, men det begrep inte bussen. Så småningom kom Paul på ett annat sätt och han körde buss i många år.

Turlistan är anpassad för tågen vid Älvängens station. Senare förlängdes linjen till Hålanda och Nygårds station. Många tog bussen till Alingsås över dagen för att handla. På 1950-talet blev det populärt att åka från Göta älv dalen till Alingsås på söndagskvällar för att gå på bio. När Hon dansade en sommar, inspelad i Östad och med Ulla Jacobsson i huvudrollen, kom upp på bioduken fick man köra med två bussar.

Under det andra världskriget var det ont om bensin och man körde på gengas. Då och då fick man stanna och fylla grytan baktill med en säck småhuggen björkved. Framtill kyls gengasen ner innan den suges in i motorn.

Som mest fanns det nio bussar i bolaget. 1968 sålde Anders Björklund rörelsen till GDG, sedermera Swebus. Den första bussen avslutade sin karriär som höns-hus hos en av grundarna, Pikas Alfred Andersson i Ud-detorp.

*Bo Björklund
Älvängen*

Bilder från Skepplanda hembygdsförening

När vi verkligen fikade efter kaffe

Även om jag bara var en liten knatte så minns jag sorgen när Finland överfölls i november 1939. I pappas klassrum i skolan bredvid lärarbostaden hölls möten om att Finlands sak är vår och där sjöngs Björneborgarnas marsch. När Norge anfölls i april 1940 var oron ännu större, det var ju inte långt till norska gränsen, och då insåg vi dessutom att vi inte kunde ge någon hjälp mot de tyska trupperna.

Ändå kanske krigets värsta slag kom i mars 1940 då kaffet ransonerades. För medan länderna ute i Europa härjades av bomber och kanoneld så drabbades vi av ransonering av en rad matvaror, textil, skor och mycket annat. Och så här efteråt verkar kaffet ha saknats mest. 1942 var ransonen nere i 1,5 gram kaffe per dag. Hur kunde Sverige fungera? Men naturligtvis dök det upp rader av surrogat, ersättningar mer fantasifula än välsmakande.

Vackert surr

Roten till den vackert ljusblå cikorian var populär, i Tyskland tillverkades Ersatzkaffee av cikoria industriellt under båda krigen, men här verkar cikorian inte varit lika populärt. Kanske det helt enkelt inte fanns tillräckligt med blommor för att släcka kaffetörsten.

Nu vid 70-årsminnet av krigsslutet letade jag fram den fina lilla bok som museet i Skara gav ut 1992, Beredskap. Hemmafront. Skaraborgare minns krigs-

Kaffedags. Är förmodligen vackrare än vad den smakade i kaffekoppen.

Helt naturligt

drycker gjorda på torv.

För 70 år sedan tog kriget slut men kaffetörsten fortsatte till 1951. Då först släpptes kaffet fritt.

Tänk er själva: Ett liv utan starkt och gott kaffe. Hur klarade dom sig?

Hans Menzing

Framsidan i förra numret gav botanisten Åke Carlsson anledning att skicka oss en hälsning.

Lupiner är vackra blommor men sprider sig för närvarande snabbt och är ett stort hot mot floran i odlingslandskapet. De bör bekämpas med alla till buds stående medel.

I nummer två nästa år har Åke lovat att berätta lite mer om lupiner och en del andra farliga blommor.

Lär känna din bygd på ett nytt sätt

Att lära känna sin bygd kan man göra på många olika sätt. Inom hembygdsrörelsen gör vi det på en del håll genom att gå på bygdevandringar.

På årsstämman i Vårgårda träffade jag Inga-Britt Filipsson från Mullsjö och hon berättade om en annorlunda bygdevandring.

I Nykyrke hembygdsförening har vi utvecklat ett roligt koncept för att utforska bygden. För 40 kronor kan man köpa ett Hembygdspass och då får man en karta där man ska besöka de markerade platserna. Vid dessa platser finns informationstavlor som beskriver bland annat byggnader, verksamhet och annat intressant som hänt i Mullsjö.

I texten på varje informationstavla finns ett markerat ord som förs in på respektive plats i Hembygdsasset. Dessa ord skrivs in i passet och sedan ska deltagaren bilda en mening med dessa totalt 14 ord.

När jag skriver de här raderna har årets upplaga nätt och jämt startat. Sista vandringsdagen är den 18 oktober och en dryg vecka senare har man en uppföljning och då brukar det vara några deltagare som har något att komplettera berättelserna med.

Leif Brunnegård

6. Lär känna din hembygd

Fabriksbyggnad, Järnvägsgatan 22

Metallindustrins början i Mullsjö ligger egentligen hos ämmedomstare Tobias Karlsson, som redan 1902 byggde en verkstad i Björklång. Industrin fick namnet Mullsjö vagnfabrik. Här tillverkades fjädervagnar, vid sidan av övrigt smide och hövslageri. 1904 började Robert Friberg måla vagnarna och 1907 blev Tore Sandén vagnnickare. År 1904 övertog herr Emil Karlsson verkstaden och anställde bland andra Per-Johan Fick.

1922 tillträdde Tobias Karlssons söner Helge och Hilding Karlsson verkstaden. Bröderna Karlsson byggde snart en ny verkstad mellan nuvarande Matricks (Gymnastiklokalen) och gamla Filadelfia.

Gunnar Engman flyttade in i lokalerna på Järnvägsgatan 22 och började här sin textil-tillverkning 1929. Man tillverkade underkläder i bomull och charmeuse och man tillverkade även väven. Efter en brand 1947 flyttades fabriken till nya lokaler vid viadukten.

1946 startades Mullsjö Verken här av Lage Persson, Karl Persson, Lars Pettersson och Bernhard Johansson. Man började bland annat tillverka slippressare, skolbänkar och trädgårdsmöbler. Efter en brand i fabriken flyttades tillverkningsen till Västra industrimrådet och personnmaterial blev husutrustning.

1946 startades också Mekaniska Verken som 1951 fick sina lokaler här. Det var Göte Friberg och Åke Axell som började tillverka baranstryckerier med mera. Man övergick snart att tillverka bildetaljer till exempel stråkastartorer, solskydd och bilskydd. Snart blev lokalerna för små och även Mekaniska Verken flyttade till Västra industrimrådet.

Under åren har flera andra verksamheter pågått i den gamla vagnfabriken. Nämnas kan bland annat Mullsjö Mekaniska vars ägare var Isare Skerens och Tommy Lövstäl som tillade med verktygstillverkning, Ekbackens snickeriverkstad, Arvid Hallbom som tillverkade hobbyartiklar i trä, **med flera.**

Nykyrke Hembygdsförening

"Hembygdsasset" köper du för en tjuva hos Infocenter eller Hembygdsföreningen tel 0768 10 33 50 el 0706 98 94 82

Informationstavla nummer 6.

1. Kyrkan, Nykyrkevägen
2. Habogränsen 1952, Sjövägen 8
3. Fägata, elljusspåret
4. Marsa Grinner, Perstorpsvägen
5. Skuggan, Gunnarsbovägen 10
6. Fabriksbyggnad, Järnvägsgatan 22
7. Qvists jordkula, Sagersväg/Gamla landsv.
8. Torpet Ekeled, Sjöbovägen
9. Hotell Mullsjö, Sjövägen
10. Björkhaga, Bosebygdsvägen 13
11. Hembygdsgården, Gunnarsbov. 34
12. Björksäter, Sjövägen
13. Bäckastrand, Sjövägen 7
14. Torestorps gård, Torestorpsvägen 21

Lär känna din hembygd!

Besök de markerade platserna på kartan i "Hembygdsasset". Vid dessa platser finns informationstavlor som beskriver bland annat byggnader, verksamheter och annat intressant som hänt i Mullsjö.

I texten på varje informationstavla finns ett markerat ord som förs in på respektive plats i "Hembygdsasset".
Bilda en mening av dessa 14 ord:

.....

Finns priser utlovas.

Lämnas in senast 17 oktober till Nykyrke Hembygdsförenings brevlåda Gunnarsbovägen 23, 565 32 Mullsjö.

Uppföljning och prisutdelning 29 oktober klockan 19.00 på Hembygdsgården

Inlämnat av _____ TEL. _____

Om du har ytterligare information om denna bus och platser kontakta till Nykyrke hembygdsförening

Nykyrke Hembygdsförening

"Hembygdsasset" köper du för en tjuva hos Infocenter eller Hembygdsföreningen tel 0768 10 33 50 el 0706 98 94 82

Bygdepasset. När alla rutor är ifyllda har man lärt sig mycket nytt om sin bygd.

Herrljunga Folkbibliotek 100 år

När skolmuseet i det röda huset på Stureskolan utrymdes hittades bland alla gamla skolböcker en protokollsbok. Den var från 14 januari 1915 då Herrljungas Folkbibliotek bildades. Den driftige folkhögskolerektorn Sanfrid Welin var sammankallande och som ledamöter välkända herrljungabor, nämligen Kyrkoherde P Andrea, handlanden C H Carlsson, banmästare K A Hellkvist och grosshandlare H Rylander.

I protokollet en månad senare meddelades att fröken Elsa Pettersson åtagit sig att vara bibliotekarie. Och att antaga följande stadgar.

Stadgar för Herrljunga Folkbibliotek.

§ 1.

Herrljunga Folkbibliotek är upprättat på bekostnad av Herrljunga församling och är avsett att bereda en god läsning åt ungdomar utöver skolåldern samt åt äldre personer inom samma församling.

§ 2.

Bibliotekets angelägenheter handhas av en av kyrkstämman i Herrljunga för 4 år utsedd styrelse, bestående av 5 personer. Styrelsen utser inom sig ordförande.

§ 3.

Styrelsen utser en bibliotekarie, vilken skall ombesörja utlåningen och göra behöriga anteckningar samt sköta bibliotekets ekonomi.

§ 4.

Utlåning skall ske, allt eftersom behovet påkallar det, en eller två gånger i veckan, varom anslag skall finnas uppsatta i den lokal, där biblioteket förvaras.

§ 5.

Till samme person må endast utlånas ett större arbete och en småskrift i sänder, med vilken senare här förstås arbete på mindre än 100 sidor.

§ 6.

Boklån är avgiftsfria, och få lånta böcker behållas under en tid av två veckor. Skulle de icke efter denna tid var återlämnade, erlägges för varje överskjutande vecka ett bötesbelopp av 5 öre för varje bok.

§ 7.

Låntagaren bör behandla lånta böcker med största möjliga aktsamhet. Särskilt bör låntagarna iakttaga:
att icke taga i böckerna med smutsiga och våta händer.
att icke bära dem ute i regn eller snö utan omslag.
att icke skriva eller rita i dem.
att icke vika hörnen.
att icke lämna dem till barnen att leka med.

§ 8.

Låntagaren är skyldig att ersätta den skada, som sker vid en bok, med undantag av oundviklig slitning.

En bokhylla på ett bibliotek för många år sedan. Bilden är tagen på Stifts- och landsbiblioteket i Skara

§ 9.

Böcker må under inga omständigheter utlånas till några hem, där det veterligen finnes smittosam sjukdom, såsom difteri, mässling, lungdot, annan tuberkulös sjukdom, nervfeber, scharlakansfeber eller dylik.

§ 10.

Uppstår någon smittosam sjukdom i låntagarens hem, bör detta omedelbart anmälas till bibliotekarien och skall den lånta boken genast återlämnas.

Protokollet från den 1 juni

berättar om vilka böcker som köpts in.

§ 1.

Religion och kyrkohistoria

H.W.I. Trisesch, Den kristliga familjen.

M.Melby, Berättelser ur kyrkohistorien.

J.A. Eklund, Andelivet i Sveriges historia.

§ 2.

Uppfostran och undervisning.

Nat. Beskow, Till de unga.

F. von Schele, Om allmänbildning och självstudier.

§ 3.

Historia och levnadsbeskrivningar.

C. Grimberg, Svenska folkets underbara öden.

A. A. Afzelius, Minnen.

C. Kastman, Jesper Svedberg.

O. Mannström, Peter Wiselgren.

Ellen Freis, Svenska odlingens stormän.

A Tryxell, Gustav II Adolf.

§ 4.

Geografi och folklivsskildningar.

C. Svensén, Jorden och människan.

Sven Hedin, Från pol till pol.

Minnen från Västergötland.

Från Pol till Pol. En av de mest utlånade böckerna i Herrljunga en gång i tiden.

§5.

Naturvetenskap och hälsolära.

Gustav Kolthoff, Minnen från mina vandringar i naturen.

L A Jägerschöld med flera Sveriges djurvärld.

O M Reuter, Insekternas levnadsvanor.

H Berg, Hygieniska strövtåg.

H Öhrvall, Renlighet och frisk luft.

M Englund, Om smittsamma sjukdomar.

§6.

Lanthushållning och ekonomi.

P J Rösiö, Revolt 1.

Pehr Bolin, Jordbrukarbok för pojkar.

G Carlsson, Svenska allmogehem.

G Lind, Hans och Greta.

Där fanns också en skrivbok där Elsa Pettersson

skrev upp vem som lånat vad. Kul att läsa vad de gamla välkända herrljungaborna hade för läsvanor. Sven Hedins bok *Från pol till pol* var en av de böcker som var mest lånad.

Sanfrid Welin skrev ett protokoll 1921 samma år som han flyttade till Skara och folkhögskolan flyttade till Fristad. Sven Sjödin tog över och fortsatte, det sista protokollet är daterat 14/12 1928. Vad som sedan hände med böckerna och varför biblioteket upphörde är det ingen som kan svara på.

ABF Biblioteket

En studiecirkel i ämnet Talare och mötesledarkurs med 16 deltagare genomfördes 1928. Det var starten på ett bibliotek. Herrljunga Arbetarekommun, ungdomsklubben och järnvägsmännens fackförening anslog vardera 25 kr till en startkassa. Fem stycken böcker inhandlades. Någon lokal fanns inte utan böckerna förvarades i Elsa Linnarssons linneskåp. Det var Selma Lagerlöfs Gösta Berlings saga och Gustav Frödings Raggler å paschaser samt tre böcker om kommunalkunskap.

I början på 30-talet flyttade man in i gamla kommunalhuset, det var ett lyft. Nykterhetslogen IOGT hade bidragit med några böcker. Staten och landstinget hade anslagit pengar och bokbeståndet var 93 böcker. Öppettiderna bestämdes till lördagar klockan 18.00-19.00. Till bibliotekarie valdes Eric Linnarsson och Hjalmar Johnsson. År 1942 noterades drygt 3000 boklån och drygt 200 låntagare.

Det nya Folkbiblioteket

Då storkommunen bildades beslutade man att inrätta ett folkbibliotek. En biblioteksstyrelse utsågs med sju ordinarie ledarmöter och lika många suppleanter. Samman kallande blev Eric Linnarsson. ABF biblioteket upphörde. Från de olika socknarna kom föreningsägda böcker, bland annat från JUF och NTO. Herrljunga och Gäsene kommuner slås samman och väljer en kulturnämnd vars första uppgift är att anställa en utbildad bibliotekarie. Karin Törner anställdes.

År 2000 fanns cirka 40 000 boktitlar och det lånas ut cirka 275 exemplar per dag.

Text Hans Elvingsson

Herrljunga

Foto Hans Menzing

Man ska ha stora öron och liten mun

Lyssna mer än du pratar. Lär dig kundens verksamhet. Inse att affärer görs mellan människor. Det är några heta karriärstips från Berth Nordin, tidigare försäljningsdirektör på Miele Professionell och som nu pensionerats efter nästan 40 år.

Det här kan också vara ett gott råd till oss som intervjuar intressanta personer till våra hembygdsböcker.

Bo Carlsson i Forsby – den litteräre lantbrukaren

Bo Carlsson blev Skövde kommuns kulturstipendiat 2011 – ett honorärstipendium till konstnären Lennart Wilkmars minne – för sin diktsamling Öga nord. Han är en flitig artikelförfattare i Billingsbygden och släktforskartidningen Ättlingen. Hemma på gården kunde han 2010 inviga ett hembygdsmuseum i en nybyggd stockstuga med allt från en ostform från 1600-talet till den första Macintoshdatorn från 1980-talet.

– Varför ska vi göra nåt för
ettervala å di sum lever då?
Di har ju ente gjort nåt för
uss!

Det här är en replik som Bo Carlssons far, hembygdsforskaren Gustaf Karlsson, fick höra när han forskade om det som timat i bygden. Citatet finns med på omslaget till Bo Carlssons sockenkrönika Hundra händelser – Tidens gång i en västgötasocken som blev två – Forsby och Öm.

Boken gavs ut 2011. Den första händelsen börjar för tolv tusen år sedan när det väldiga istäcket som dolt landet drog sig tillbaka och Baltiska issjön kom att få sitt utlopp norr om Billingen. Bokens innehåll slutar i nutid med hur det ser ut i Forsby idag. De gamla gårdarna har slagits ihop, nya företag har satt igång sin verksamhet som exempelvis i Östergården, där Gun och Arne Rosén förser sina kunder med ekologiskt odlade grönsaker.

Poeten Bo Carlsson

– Som ung ville jag inte bli förknippad med något hembygdsarbete, säger Bo. Mina intressen var idrott och schack, fortsätter han. På 1950-talet skrev jag poesi. I yngre år skötte jag ett föreningsbibliotek i Forsby skola och därmed väcktes litteraturintresset.

I början av 1960-talet reste Bo till Stockholm. Han kom i kontakt med det litterära etablissemanget och fick in en dikt i tidskriften BLM. Han debuterade 1962 med diktsamlingen Ställd i förändringen.

Bo Carlssons diktsamling Öga nord blev däremot re-

Bo Carlsson vid sin egenhändigt snidade trägubbe, vilken stöttar upp lyktstolpen utanför gårdsmuseet i Forsby.

Foto: Kaj Dahlqvist

Profilen

fuserad av Bonniers 1965. Men 2010 gav förlaget OEI editör ut boken med efterord av Jonas (J) Magnusson.

”Öga Nord – en anspelning på fjällhöga nord – där fjällen och h:et fallit bort – men också på ögats centrala plats i denna poetik. Inte minst läsarens öga, som aktivt söker sig fram och tillbaka, upp och ner över sidan”.

1957 säger sig Bo Carlsson vara modernist enligt efterordet i boken. Han var inte intresserad av den tidigare bonderomantiska lyriken som sjöng jordens, hembygdens och fädernas lov. Men vem skrev om skördetröskan? Nya tider, ny teknik och ny poesi.

I Öga nord bildar layouten samt bokstäverna,

såväl versaler som gemener, på varje sida ett konstverk med ett djup som får läsaren/betraktaren att stanna upp en stund.

Hembygds- och släktforskaren

Bo Carlsson växte upp på släktgården Karstorp i Forsby, där sonen Per och hans familj nu har tagit över verksamheten. Det är på modern Linneas sida som Bo har sina rötter i Forsby. Fadern Gustaf var född i Kyrkefalla men kom till Forsby vid giftermålet med Linnea.

Bo och hustrun Astrid bor ett stenkast därifrån på en annan av de ursprungliga gårdarna i byn Karstorp. Där byggde de på 1970-talet ett nytt hus vid sidan av det gamla, men nu har de pietetsfullt rustat upp det äldre huset för att hyra ut till turister.

Det var först på 1980-talet som intresset för fram-

förrallt släktforskning började. 1984 fick Bo sin första hembygdsartikel publicerad i Billingsbygden – Brevet bakom kakelugnen. Ett brev till eftervärlden, skrivet av hans morbror Samuel Persson 1910. Samuel var född 1889 men dog redan något år efter det att han skrivit sitt brev.

Brevet upptäcktes vid en renovering 1950. Då min-des Samuels syster Linnea storebroderns påhitt.

– Brevet var inlindat i några dagsaktuella tryck och in-stoppat i ett tegelrör som gömdes under sockeln till en kakelugn, berättar Bo.

I brevet finns antecknat den då rådande situationen, tidningsurklipp och foton, information om Forsby och sockenskolan, som byggdes 1908.

Bo hittade en bunt gårdshandlingar i en chiffonjé, och i och med det började han forska om gården och släkten och så småningom om livet i Forsby. Här kan nämnas Gammalstorps säteri, som förr beboddes av släkter som Torstensson, Ulfsparre och Gyllengrip. 1825 inträffade en tragedi på Gammalstorp då kornet-ten Johan Dalman mördades och de skyldiga blev av-rättade. Även denna historia finns med i boken Hundra händelser och i Billingsbygden.

Ett hundra år efter det att brevet skrevs, 2010, stod Bo Carlssons gårdsmuseum, inrett i en nybyggd stock-stuga, färdigt. Här tar han emot grupper som vill se fö-remål från förr, vilka framförallt Gustaf Karlsson sam-lat genom åren.

Skövde Släktforskarförening

Under åren 1992 till 1997 var Bo Carlsson ordförande i Skövde Släktforskarförening och från 1998 till 2003 redaktör för föreningens tidning, Ättlingen. Numera ingår han i Billingsbygdens redaktionskommitté som representant för Sventorp-Forsby hembygdsförening.

Det är en stor mängd artiklar som Bo skrivit för Ättlingen och Billingsbygden. Vem vet exempelvis att Skövde har haft en greve mellan åren 1654 och 1656 under drottning Kristinas tid. Greven av Skövde, Chris-toffer Carl von Schlippenbach, född i Kurland, dog re-dan 1660.

Greven har i sin tur en ättling, Christoph von Schlip-penbach från Tyskland som tack vare Gustav V fick en fristad i Skövde efter andra världskrigets slut hos köpman Gunnar Settergren. Christoph studerade också några år i läroverk i Skövde. Han återvände till Tysk-land och utbildade sig till agronom. Bo Carlsson har skrivit spännande artiklar om Christoph von Schlip-penbach, som under en tid har bott i Olshammar men som sedan har återvänt till Tyskland.

Det här är bara några exempel på Bo Carlssons ar-tikelskrivande. Bo har även lett studiecirkel i Studie-förbundet Vuxenskolans regi om gårdarna i Forsby och omkringliggande områden.

Det äldsta föremålet i Bo Carlsson gårdsmuseum är en ostform från 1600-talet. Märket är IHS med en Jesusbild längst upp.

Foto Monika Moberg

Johannes Edfelt

En annan författare med anor i Skaraborg är Johan-nes Edfelt, född i Kyrkefalla men med rötter i Edåsa. Johannes bodde under åren 1921–1930 på Alströmer-gatan i Skövde, där en minnesplatta finns uppsatt. Bo Carlsson har även forskat om sin diktarfrände Johannes och funnit att denne också har förfäder längre tillbaka i Karstorp, Forsby.

Det inte Bo Carlsson vet om släktforskning och släkter i Forsby i synnerhet är inte värt att veta.

Forsby kyrka

Forsby kyrka måste nämnas. Kyrkan tillhör sannolikt Västergötlands tidiga stenkyrkor och är Sveriges äldst daterade. I socknen ligger en av landskapets två husa-byar. Huseby gård ligger i närheten. Stenkyrkan har fle-ra byggnadsperioder. Äldst är koret, möjligen uppfört i en äldre träkyrka. Inskriptionen i kyrkans kor säger att kyrkan är invigd 1135. En dendrokronologisk un-dersökning 1998 visar att virket i två takstolar är från stockar som avverkats år 1130 respektive år 1131.

Gustaf Karlsson (1898–1985) skrev 1970 ner kyr-kans historia. En artikel är publicerad i Billingsbygden

1998. Bo är inte kyrklig, men han är intresserad av själva byggnadshistorien. Forsby kyrka är mest känd för sina fem takmålningar från 1700-talet av Johan Risberg. Den femte målningen har målats över, då det var en helvetesmålning och ansågs störande.

Intill kyrkan är sockenmagasinet beläget. Vid nyinvigningen i maj 2009, efter en stor renovering, berättade Bo Carlsson om dess historia från 1700-talet och fram till vår tid. Magasinet används nu som församlingshem. På andra våningen finns ett litet museum med föremål som tidigare samlats in av bland andra

Gustaf Karlsson. En särskild sevärdhet i museet är den gamla kyrkstocken

Även Astrid Carlsson, textilkonsulent och medlem i Nätverket Vävformgivning, har satt sin prägel på sockenmagasinet. På en av väggarna hänger ett antal väggvävnader som hon tagit fram i sin vävstol. Hon har även vävt en altarduk, invigd 2004, till Forsby kyrka.

Makarna Carlsson är ett skapande par, var och en på sitt sätt.

Monika Moberg

Min udda skola

Det var oklart vad det skulle bli av mig och min framtid när det sista skolåret i Sjötorp var avklarat 1942. Skulle det bli fråga om praktiska yrken, som min pappa och mina tre äldre bröder ägnade sig åt? Men mitt intresse för den sortens verksamheter var rätt svagt utvecklat och för övrigt, med tummen placerad mitt i näven, var en sådan inriktning knappast tänkbar för min del. Det insåg nog också mina kloka föräldrar. Men att gå där som en mer eller mindre onyttig hemmason en längre tid vore knappast lustigt att tänka sig.

Robertsforsmetoden

Någon ytterligare skolgång, då? Det fanns ju realskola i Mariestad, men busstureorna dit och hem verkade inte passa med skoltiderna. Men det fanns sedan 1941 något som kallades Robertsforsskolor, som nog en eller annan läsare har hört talas om och kanske någon till och med gått i. Det var Hermods brevskola som på försök uppe i Robertsfors i Västerbotten startat en korrespondensskola, avsedd att i första hand leda fram till realexamen. "Robertsforsmetoden" blev snabbt populär, det dröjde inte länge förrän den etablerats på ett 60-tal orter där det inte fanns vanliga realskolor. Den nya sortens skola fungerade tills realexamen så småningom avvecklades.

Alltnog, familjen insåg att den skolformen skulle kunna innebära lösningen för min del, och så blev det också. Det gjordes försök att starta en Robertsforsskola i Sjötorp, men där visade sig intresset ganska svagt. Det lyckades bättre uppe i Lyrestad, två år efter att mina folkskoleår var till ända. Men där var det Hermods konkurrent, NKI-skolan, som blev huvudman, och sexton förhoppningsfulla i något varierande åldrar hamnade där under en enda lärares ledning varannan dag i veckan. De övriga dagarna förväntades man sitta

Klasskort. Bilden är tagen på trappan till Ordenshuset.

hemma och jobba med sina korrespondensbrev. Vår lärare var teol. och fil. kand., prästvigd och vid sidan av uppgiften som Robertsforslärare även i Amnehärad fungerade han där också som "hjelpepräst".

Från Sjötorp med omnejd var vi fem elever, som per cykel tog sig de åtskilliga kilometerna till dagens undervisning. Vintertid hade inte alltid plogbilen hunnit ut på vägarna, så för oss var det då bara att pulsande i ofta hög snö ta sig fram.

Enkel utrustning

Vår skollocal var av tämligen enkelt slag. Lyrestads Ordenshus hade upplåtits för verksamheten. Pulpeter i traditionell skolstil stod inte till buds, vi satt på vanliga pinnstolar utmed två långbord, ett för flickorna och ett för pojkarna. Ett litet bord för läraren och en svart tavla att skriva på fullbordade utrustningen.

Några disciplinproblem förekom aldrig i klassen. Vår lärare kunde göra sig gällande utan större åthävor, trots att han till längden var en av de mindre i gruppen. Han

var något av en kompis med oss, potade kula med dem som var intresserade när vårsolen började värma utanför Ordenshusets vägg och var med när vi kickade boll. Han satt tillsammans med oss och åt sina lunchmackor. Han var verkligen en av oss.

Buskteater med mera

Mot slutet av första läsåret började vår lärare planera för en skolresa. Han insåg väl att vår tillvaro inte bara skulle bestå av pluggande och tänkte sig inget mindre än några dagar i Stockholm. Resan föregicks av en hel del arbete för att ekonomiskt kunna gå ihop. Väggen i väggen med vår blygsamma lärosal hade vi ortens biograflokal, och där fanns också en scen. Den måste utnyttjas! Följaktligen ordnade vi en tillställning för anhöriga och övrig allmänhet. Vi satte upp en tyvärr rätt buskisartad pjäs, som flera av oss spelade med i. Dessutom bjöd kvällen på lite musikaliska inslag och jag bidrog med imitationer av ett antal rikskändisar, röster som vi ofta kunde höra i radio, bland andra allvetaren Ejnar Haglund och upptäcktsresanden Sten Bergman, båda med märkliga röster. Vi fick också in pengar på kaffeservering och lottförsäljning.

Vi åkte till och med på turné med vårt program – vi uppträdde både i Fredsberg och Amnehärad. Apropå att imitera kändisar, förresten, det fick jag tillfälle att göra lite senare också, och nu inför en stor publik på festplatsen Göta Holme i Gullspång, där jag kunde glädja mig åt att vara i sällskap med riktiga artister. Det var ingen mindre än vår egen lärare som sett till att jag fick

möjligheten att uppträda där och dessutom få betalt.

Det firande Stockholm

För de flesta av oss elever innebar säkert resan till Stockholm det första besöket i huvudstaden. Och ett och annat fick vi vara med om. Stockholm visade sig vara en glad och bubblande och firande stad: vi kom dit bara några veckor efter krigsslutet. Vi såg utomhusunderhållning med kända artister och naturligtvis var vi på Gröna Lund och åkte runt, men där stod vi också och med gapande munnar glodde på en av världens längsta män, han var finne och mätte 247 cm över havet, måttet antecknade jag i min dagbok. Vi satt på riksdagens åhörarläktare och jag kände igen åtskilliga av den tidens politiska kändisar där nere i kammaren. För mig som var något av en radiot blev det en upplevelse att komma till K 8, dvs Kungsgatan 8, där Radiotjänst då huserade. Där strömmade i korridorerna åtskilliga av för mig lätt igenkända eterpersonligheter.

Fortsatta studier

Efter de tre realskoleåren kunde man så våren 1947 gå upp som privatist vid läroverket i Mariestad.

Samma höst kom jag in på latinlinjen vid läroverket i Skara, och efter ytterligare tre år hamnade jag på högskolan – efter några år upphöjd till universitet – i Göteborg.

Men någon udda skola kom jag aldrig mer att få uppleva...

*Kjell Nelson
Göteborg*

När barnarbete var vanligt

Förr i världen - som före andra världskriget - fick barnen tidigt hjälpa till i lantbrukets arbeten. Man slutade skolan som fjortonåring och därefter, i viss mån även tidigare, fick barnen delta i gårdens arbeten. Det fanns ju moment i såväl utarbeten som inomgårdssysslor som barn rådde med. Och klasserna 3-7 hade "potatislov" under två veckor i början av oktober.

Skit i slöjden

En scen ur verkligheten kan få illustrera hur det var. Det var en eftermiddag i augusti på 1930-talet, och pojkarna i sjätte och sjunde klasserna i Asklanda folkskola hade slöjd. En yngre bror till en av slöjdarna kom då in stormande med ett besked hemifrån (fejkat namn här): "Lars, Lars, skit i slöjden! Kom hem å ta upp rûg!".

Kanske behövs en förklaring till uttrycket "ta upp rûg". Det var att binda neker av råg som slagits av (mejats) med lie eller slättermaskin.

Havreskörd. Henry Stjerna mejar havre och hans syster Märta binder neker.

*Henry Stjerna
Asklanda*

Funderingar på en kyrkogård

Praktfull gravvård i Kinnarumma.

På Kinnarumma gamla kyrkogård är flera förgrundsgestalter inom landets första textilindustri begravda i generöst tilltagna och vackert formgivna gravar.

Sven Erikson (1801–1866) var son till ”Mor Kerstin i Stämmemad” och grundade 1834 Rydboholms Konstväfveribolag, det företag som i dagligt tal kom att kallas Rydboholmsbolaget. Sven Erikson och hans efterträdare O P Hallin, Johannes Erikson, Clas Erikson och Arne Erikson är alla gravsatta här.

Dessa praktfulla gravvårdar hör evigheten till, minnena av de som vilar där är huggna i sten, bokstav för bokstav. Om dessa människors liv och gärning kan man läsa i tjocka böcker.

Inte lika storstilat

Ibland öppnar jag järngrinden och går in till den nya kyrkogården på andra sidan vägen; flera av mina anhörigas gravar finns där.

En dag fick jag syn på de få träkors som fortfarande finns kvar. Två av dem väckte min nyfikenhet; det är enkla minnesmärken över en mor och hennes dotter, från Viskafors.

Inga Kristina Johansson, född Larsdotter (1841–1915). Död i lungdot.

Enkla gravvårdar på Kinnarumma nya kyrkogård

Ida Cecilia Augustdotter (1874–1917) textilarbetare, Viskaforsfabriken, Rydboholms AB. Död i lungdot. På bådas gravvårdar är en hänvisning till psalm 477 ur den Wallinska psalmboken:

”Jag längtar av allt hjärta Att saligt skiljas hän Från all min nöd och smärta Och bli hos Gud, min vän”.

Ett tjugotal meter från träkorsen står kyrkogårdens enda kors av järn. August Johansson (1843–1928) överlevde sin hustru Inga Kristina med 13 år.

Jag söker i digitaliserade kyrkoböcker och får reda på lite om historien bakom korsen. Arkivuppgifter varvas med berättelser jag får kontakt med den tidigare gravrättsinnehavaren Viola Mathiasson, född 1918. Det är hennes morföräldrar och en moster som är begravda under korsen.

August och Inga Kristina kom båda från Sjötofta, de träffades då de arbetade på en stor gård i Svenljunga, kanske Mölneby i Östra Frölunda. Hon höll till i köket, han var utedräng.

De gifte sig 1872 och bosatte sig i Örsås; de följande 18 åren bodde de på olika platser i nuvarande Svenljunga kommun. Sex barn föddes: Frans Enok, Ida Cecilia, Johan Aron, Hulda Mathilda, Anna Sofia och Hilma Christina.

I september 1890 flyttade hela familjen, nu åtta personer, till Viskafors. Alla fick anställning i Rydboholmsbolaget, som spinnare eller vävare i Viskaforsfabriken. Drygt 350 andra arbetade då där. Familjen bosatte sig i någon av arbetarbostäderna Daltorp 1-7 nära floden Viskan.

Viola kan berätta

Då jag besöker Viola Mathiasson på äldreboendet Fagersro, berättar denna paranta och minnesgoda dam om sin mamma Anna Sofia, näst yngst i syskonskaran. Vio-

la vänder försiktigt sidorna i ett album med kabinettsfotografier och visar kort på Anna Sofia som emigrerade till Amerika 1903, men kom tillbaka redan 1905. Hon hade då bott i Boston och arbetat som kallskänka på ett hotell. Då Anna Sofia återvände hade hon inte bara berättelser från landet i väster med sig, också stora hattar. En i svart sammet syddes om och räckte till en klänning och två par byxor till en ettåring. Anna Sofia fick anställning i "Bolaget", först i spinneriet, sedan som väverska.

Anna Sofia gifte sig 1918 med jordbruksarbetaren Teodor Pettersson från Kråksmåla i Kalmar län. De träffades då han kom till Viskafors för att arbeta med anläggningen av den stora tubledningen vid Viskafors kraftstation. (Man kan se den vid järnvägsviadukten i Viskafors). De bodde i Småland ett par år, men åter-

vände till Viskafors där Anna Sofia fortsatte sitt arbete i fabriken. Teodor hade alltför grova nävar för att kunna hantera bomullstrådar; han anställdes som trädgårdsmästare hos A. Edvin Håkanson, teknisk ledare för "Bolagets" anläggningar i Viskafors.

Gravkorsen på Kinnarumma nya kyrkogård är förhållandevis flyktiga påminnelser om anonyma människors liv och arbete. Gravplatserna är återlämnade till kyrkogårdsförvaltningen sedan några år tillbaka.

Eriksönernas gravmonument på gamla kyrkogården på andra sidan vägen kommer att vårdas och bevaras för all framtid.

Tack till Viola Mathiasson

*Isabella Josefsson
Kinnarumma*

Vikings stridsyxa hittad i Varnhem

Vikingayxa. Denna förnämliga yxa hittades under sommarens grävningar.

Sommarens utgrävningar i Varnhem har gett arkeologerna vid Västergötlands Museum och Göteborgs universitet med Maria Vretemark i spetsen ytterligare belegg för att det kristna gravskicket infördes mycket tidigt i Västergötland. Man har hittat gravar som är tyd-

ligt kristna men har drag från förkristen tid. Gravar från missionstiden, 900- och tidigt 1000-tal.

Mynt och andra fynd pekar på att Varnhemsborna hade förbindelser med Danmark och England, ett engelskt mynt från tidigt 1000-tal har rentav gjorts om till dräktspanne. Spåren efter ett långhus tyder på att gårdens mäktige ägare bodde där. Men allra mest tänds kanske fantasin av en vikingatida stridsyxa, en yxa av det slag man kan se på exempelvis den storslagna Bayeuxtapeten som med utsökta broderier skildrar vikingatidens blodiga final i England.

Detta blir ju än mer intressant med tanke på att man hittat en mycket stor myntskatt i Varnhem där de flesta mynten är anglosaxiska. Mynten har förmodligen grävts ned på 1030-talet, cirka 30 år innan slaget vid Hastings som Bayeuxtapetet skildrar. Vi vet att vikingarna pressade till sig stora silverskatter, s k danagäld, av briterna och kanske har Varnhemsbor deltagit på kung Knut den stores sida och fått med sig massor av silver som belöning efter att ha slagits med yxor liknande den man nu hittat.

Medge att fridfulla Varnhem visar upp helt nya sidor. Utgrävningarna samlade massor av intresserade och kommer att fortsätta nästa sommar.

*Text Hans Menzing
Foto Maria Vretemark*

Fler och fler läser Västgötabygden!

Ornungastämman musikalisk fest

Tänk om Johan Albert i Nordgården kunnat ana när han gick runt bordet i rummet och spelade på sin fiol eller när han satt på bänken utanför stugan och spelade, att om cirka åttio år kommer det att vara spelmannsstämmor i socknen och mina låtar är anledningen till att stämmorna finns här. Ingen annan i socknen anade heller att Johan Albert Pettersson var ett musikaliskt geni.

För tredje året i rad har Ornungastämman gått av stapeln. På fredagseftermiddagen började spelmännen anlända och det dröjde inte så länge innan buskspelet började höras på hembygdsgården.

Efter en stund satt riksspelmannen Billy Lätt uppe på rännet i ladugården och undervisade ett gäng musikanter om konsten att spela låtar från norra och västra Skaraborg.

Uppe på planen fanns en dansbana där David Strömwall från Borås lärde ut hur man dansar polska.

Den första dagen på Ornungastämman avslutades med en midnattskonsert i Ornunga gamla kyrka med Anette Wallin och Harald Svensson. De bjöd på låtar och visor om livet och kärleken.

Lunchkonsert

På en spelmannsstämma brukar det dröja till fram på småtimmarna innan fiolerna tystnar och så var det också i Ornunga.

Årets lunchkonsert i Ornunga gamla kyrka stod Pers Nils Johansson för. Inför en fullsatt kyrka bjöd han på en solokonsert på klarinett med svängigt och virtuost låtspel.

Familjeföreställning

Mumintrollen förknippar vi kanske inte i första hand med musik, men på familjeföreställningen blev det en upplevelse. Charlotta Sairio och Stefan Wingefors bjöd på Muminvisor. Den unga publiken var verkligen med på noterna och på Charlottas frågor kom det många härliga svar. Visst kände man till Mumindalen, Filifjonkan, Muminmaman och Snusmumriken.

Konsert på Stommens loge

Ornungastämmans flaggskepp och fasta programpunkt är en ungdomskonsert med elever från Sjövikskursen och Hallandskursen. Att se och höra 75 ungdomar musisera från scenen är imponerande. I bänkarna satt cirka 175 personer.

Efter konserten fick jag en kort pratstund med tre ungdomar, Caroline Gustafsson Järbo, Astrid Lindgren

Buskspel, det kan man även ha runt bordet.

Göteborg och Joel Jansson Lilla Edet. Ingen av dem hade folkmusik i sina ådror, man hade börjat med andra instrument. Alla tre hade varit med på Sjövikskursen i sex år.

Efter fikapaus intogs scenen av gruppen Navarra. Gruppen består av Arvid Kästel, Sofia Kunze, Erika Risinger och Carl-Johan Groth. Att gruppen är uppskattad bland folkmusikfolk i både Sverige och Norge är inte svårt att förstå.

Åter till hembygdsgården

Lite senare på kvällen blev det åter liv och rörelse på hembygdsgården. Det blev dans på dansbanan.

På gårdstunet var det gruppspel. Med bara några meters avstånd kunde det stå ett par tre grupper och spela, men de verkade inte alls störa varandra trots att man spelade helt olika låtar.

Söndagskonserter

Vid middagstid på söndagen serverades sopplunch på hembygdsgården och det blev en konsert med Västra Låtverkstan, en grupp ungdomar som träffas och repar fyra helger under året.

Ornungastämman 2015 avslutades med en konsert

i Ornunga kyrka på eftermiddagen som Trion Kennemark/Siljebo/Wingefors gav tillsammans med körerna Ljudhållningssällskapet och Ornunga döttrar. Hans Kennemark presenterade medverkande och låtar. Några av dem upptecknade efter Ornungaspelmannen Johan Albert Pettersson. Prästen Carl Eliasson höll en kort andakt.

Glada och tacksamma

Det är de två västgötska riksspelmännen Jenny Gus-

tafsson och Sabina Henriksson som är idésprutor för Ornungastämman. De var jättenöjda över årets stämma. Men det är tack vare att vi får samarbeta med alla positiva människor i Svältornas Fornminnesförening som det går att genomföra. Alla ställer upp och jobbar ideellt. Helt fantastiskt tycker Jenny och Sabina.

Leif Brunnegård

Åsa bloggade i AT

Åsa Söderberg är ordförande i Långareds hembygdsförening utanför Alingsås. Förra året blev föreningen Årets hembygdsförening och då kunde du läsa om Åsa och hennes gäng i Västgötabygden.

Sista veckan i augusti var hon gästbloggare i Alingsås Tidning. Hon fick en förfrågan från webbredaktören, tyckte det lät spännande och tackade ja. Då visade hon vilken fin ambassadör hon är för sin hembygd. Lättlästa texter och härliga bilder berättar om bygden.

Förra året skrev hon en hembygdssång och den har hon haft som utgångspunkt för sina bloggar. I måndagsbloggen presenterar hon sin bygd och hon är stolt över sin förening.

Tisdagen handlade om bygdehistoria. Bygdens historia är lång och spännande. Skog, äng, dal och sjö handlade onsdagen om och på torsdagen var rubriken I blommande bygd. Fredagsbloggen handlar om Loholmen som är en spännande historia i en historisk bygd. I lördagsbloggen berättar Åsa om Långared idag. Åsa börjar med Albert som levde sparsamt och såg till att hans testamente blev till glädje för hela bygden genom allaktivitetshallen Albert Hall. Det handlar om folk som jobbar ideellt, samarbetar och ser till att Långaredsbygden även i fortsättningen är en levande landsbygd.

Åsa avslutade sin vecka på söndagen och då börjar hon så här:

Så vacker min hembygd vid blånande sjö
och tryggt tornar kyrkan så vit.
Med betade hagar och skogen så grön,
mitt hjärta för alltid hör hit.

Åsa Söderberg, god ambassadör för sin bygd

Och de sista raderna låter så här: Jag kan inte tänka mig något bättre ställe att bo på, än här.
”Mitt hjärta för alltid hör hit”.

Bra gjort Åsa

Hoppas att fler följer ditt exempel. Att under varje dag i en hel vecka få berätta om sin hembygd är verkligen en förmån.

Läs hela bloggen

Om du ville läsa vad Åsa skrev om sin hembygd kan du läsa om du går in på <http://www.alingsastidning.se/> och sedan söker du på Långared.

*Text Leif Brunnegård
Foto Mikey Lennartsson
AT-fotograf*

Rättelse

Rätt adress till Hans Algotsson är Rydbergsvägen 14, Örslösa, 531 97 Lidköping, telefon 0510-12119, mobil 070-6426560 e-post hans.algotsson@lidkopring.se

Ho ä snäller

Ankar du på att du gefte däk mä Kerstin?
Näe bevars, ho ä ju snäller mot djur å så. Katta struker ho mähår's.

Ur Odensåkers årsskrift

Hänt på bögda...

Hembygdsgårdarnas dag firades i Ljungsarp

Brudklänningar från Ljungsarpsbygden.

Hembygdsgårdarnas dag den 2 augusti firade Ljungsarps hembygdsgårdens förening med att anordna en utställning av bröllopskläder. Ett tjugotal brudklänningar från år 1921 till 2014 visades och även många bröllopsfoton fanns att beskåda. Det äldsta från år 1892.

Det var också en tipspromenad för stora och små. Den gick från samhället till hembygdsgården i Björstorp där barnen fick ”meta” överraskningar i en fiskdamm.

Cirka 50 personer serverades fika med hembakat dopp, och det blev en trivsamt eftermiddag där alla njöt av att kunna sitta utomhus.

*Ulla Andersson
Ljungsarp*

Lyckad Hembygdsgård i Skepplanda

Vackert väder blev det återigen på årets Hembygdsgård som hölls på Hembygdsgården Grönköping i Skepplanda, lördagen den 8 augusti.

Besökarna strömmade till och flanerade i den fina miljön. Flera av damerna bar Skepplandadräkten och en del andra var klädda på gammalt vis. Mellan de vackra gamla byggnaderna fanns olika försäljningsstånd och utställare placerade.

Ordförande i Skepplanda Hembygdsgårdens förening Sten

Västgötabygden 5:15

Hembygdens dag lockade många besökare.

Olsson hälsade alla besökare välkomna, och så var festen i full gång. Sten som ingår i Spelmanslaget Kafferast, samt ytterligare två medlemmar stod för underhållningen på nyckelharpor och fiol.

I det stora serveringstället serverades äggost och brynost, två gamla specialiteter från Bohuslän. Naturligtvis fanns kaffe och smörgåsar av nybakat bröd, kakor och bullar.

Besökarna prövade lyckan i de olika lottstånden och fyndade i loppisen som är inrymd i gamla ladugården. I gammelstugan bakades det brödkakor vid elden och köparna stod i kö för att handla bröd. I smedjan var det full verksamhet och tre smeder tillverkade olika föremål.

En utställare visade hur man spinner ull från Alpackor. Som extra bonus var dessa söta djur med på plats och charmade besökarna.

En ny aktivitet för året var borring av trädstammar till rör på gammalt vis. För att kunna göra vattenledning och pumpar för i världen så borrade man upp långa trästockar med hjälp av borrar och långa förlängningsstänger, vilket förevisades på Grönköping. Detta rörde stort intresse och många samlades runt denna aktivitet.

Arrangörerna är mycket nöjda med årets Hembygdsgård och vill framhålla betydelsen av alla frivilligas arbetsinsats och engagemang som gör att detta evenemang blir så trevligt och kan gå av stapeln varje år.

*Siv Grahn
Skepplanda*

Soldattorpet lockade många kaffesugna

Släktband. Monica Hill (tre från vänster) besökte soldattorpet med delar av sin familj. Monicas mormor Lovisa Johansson var den sista personen som bodde i torpet. Den lilla flickan Liv Hill Bengtsson är den sjätte generationen räknat från Lovisa.

Söndag eftermiddag den 19 juli lockades många till Västerplana när det lilla soldattorpet öppnades av Kinnekulle Hembygdsförening. Det kom närmare 100 personer till torpet denna eftermiddag för att få ta del av torpets historia och för att sitta ner en stund i trädgården och inta eftermiddagskaffet och möta både kända och okända människor.

Väninnorna Britt Johansson, Birgit Wendin och Elsie Hedevik, alla från Lidköping och med anor från Kinnekulle hade letat sig till Kullen för en utflykt denna eftermiddag. Britt med anor från Kinne Kleva, Birgit uppvuxen i Västerplana och Elise minns sina barndomsår i Medelplana.

Till torpet kom även Monica Hill, Annika Hill, Tommy Svensson, Therese Hill, Liv Bengtsson Hill och Rigmor Harnesk. Monica Hill berättade om familjens anknytning till den sista boende i torpet som var Lovisa Johansson "Örna-Lisa" mormor till Monica. Lovisa var änka mellan 1909 till 1932 och bodde i torpet de senare åren endast sommartid, vintertid bodde hon hos sin dotter i Hällekis. Lovisa satt i de breda fönsternischerna och handarbetade, anledningen vara att torpet saknade belysning och på så sätt kunde dagsljuset tas till vara. Lovisa hade flera barn, Albin och Per emigrerade till Amerika. Sonen Sven flyttade till Stockholm och historien säger att han är far till Greta Garbo. Dottern Anna flyttade till Hällekis och där har Monica och hennes syskon vuxit upp. Monicas mamma brevväxlade med sin bror Albin i Amerika och numera är det Monica som har tagit över kontakten med Albin. Ytterligare en son fanns, dock fanns han inte med i kyrkböckerna.

Vid 15-tiden då de flesta besökarna kom var varje

bord upptagna i trädgården. Kaffetermosarna och småkakorna gick åt som smör i solsken, då var det bara för Hembygdsföreningens ordförande Gill Bengtsson att ge sig hem och hämta mer.

En gång om året anordnas öppet hus i soldattorpet och är en tradition som lockar både bybor, människor med anknytning eller andra som passerar eller gör en utflykt till Kinnekulle, en tradition som kommer att fortsätta så länge intresse finns.

*Text Lena Brodin
Foto Freddie Wendin
Kinnekulle*

Kan du hjälpa oss?

Vi undrar. Vet du vad en sådan här yxa kallas?

På en vind i ett av våra gamla uthus hittade vi två stycken yxor. Vi tror att det är skrädyxor, bilor, men undrar om vi har rätt. Skaftet är 700 mm, bladlängd 350 mm höjd/bredd 85 mm. Hela bladets bredd upp till skaftet: 185 mm.

Vi har tittat på nätet men ej hittat någon som är riktigt lik våra yxor. Kanske någon i läsekretsen kan ge ett svar. Mitt telefonnummer är 0760 172432.

*Ann Britt Johansson
Lilla Edets Hembygdsförening*

När kunde man senast

läsa om din bygd i Västgötabygden? En del bygder finns ofta med, andra har nog aldrig varit med. Tillhör din förening de lite mer anonyma borde du ändra på det. Skriv några rader, ta en bild och skicka det till redaktionen till vbn.red@tele2.se

Välkommen!

Halljonga fôrr i vala

Mysigt. Nog ser stugan mysig ut med blommor i fönstret. Men tror du att det var mysigt att bo där?

En av sommarens begivenheter på hembygdsparken Haraberget i Herrljunga är hantverksdagen som kallas Halljonga fôrr i vala. Under några eftermiddagstimmar flanerade närmare femhundra personer i parken. Här kunde man titta på gamla traktorer, se hur det gick till att hyvla spån till taket. Ett gäng knallar fanns på plats och man kunde köpa västgötalitteratur, hembakade karameller och äkta hantverk. När man satt och fikade kunde man lyssna till Ingvar Helgesson på dragspel och Mariana Bartholdsson på nyckelharpa. För ett drygt år sedan brann ett av husen ner, nu kunde man glädjas över att se att en ny kaffestuga är under uppbyggnad.

Leif Brunnegård

Västgötar tog bussen till Viala

Västgötar på bussutflykt till Viala.

Hembygdsvänner från Lidköping, Skövde och Tibro gjorde gemensam sak och reste en augustilördag till Viala hembygdsgård och Västra Vingåkers Hembygds-

Västgötabygden 5:15

förening. Två av resenärerna – Leif och Annerd Josefsson – åkte ända från Fristad för att ansluta i Skövde. Reseledare var Erna Westher, Skövde, samt Odd Sandberg och Samuel Alteryd, Lidköping.

Alteryd var konferencier för en dräktparad med i huvudsak västgötrådräcker. Hembygdsvännen på orten bjöd de framträdande på en delikatess, rågmjölgröt och stekt fläsk, som tack för visningen. För övrigt fanns servering, hantverkare, släktforskare och försäljare på plats denna soliga augustidag.

Monika Moberg

Ljungsarps Hembygdsvörening på utflykt

Återuppbyggd. En 40 meter lång återuppbyggd flötningsrännan

Ljungsarps Hembygdsvörening har varit på sin årliga utflykt. I år gick den till flötningsrännan i Valån, Öreryd. Ägare till flötningsrännan och marken är Ove och Oddbjörn Nilson.

Vid Valefallet finns en återuppbyggd 40 meter lång flötningsrännan som smidigt följer åns krökning och lutning utefter det åtta meter höga fallet.

Flötningen av timmer pågick från senare delen av 1800-talet och höll på till så sent som år 1965. En led där mycket timmer flottades från skogarna i Åsenhöga och Valdshult.

Över 10 000 kubikmeter timmer och massaved till Hyltebruk AB har flottats genom rännan i Valån under årens lopp. Där har också varit kvarn på 1700-talet, berättar Oddbjörn.

Hans pappa kom som flykting från Stavanger år 1941 till Öreryd. Han flydde till Sverige på nätterna, så ingen kunde se honom och på dagarna låg han still.

Oddbjörn tackades för den intressanta guidningen, med Boken om Ljungsarp. Den sköna sommarkvällen avslutades med fika intill rännan.

Laila Andersson

Öppet hus på Solliden

Av yppersta klass Med skärsvarvningens teknik tar Lennart Johansson fram mycket tunna och vackra föremål. Både skålar, fat och nyckelringar fanns till försäljning, liksom mycket annat.

Söndagen den 30 augusti genomförde Vassända Naglums hembygdssällskap "Öppet husdag" på torpet Solliden några kilometer söder om Vänersborg.

Arrangemanget innebar att vårt hembygdstorp var öppet för visning, samtidigt som hantverkare är inbjudna, liksom matproducenter. Ett 30-tal säljare visade upp sina hantverk som de hade till försäljning.

Det fanns både stickat och virkat, silversmide, och träsvärning, att beskåda. Lokalt närodlade grönsaker från Essets gård, liksom långväga säljare av rökt fisk. Föreningen hade även en knivslipare i aktion, där medhavda knivar, fick litet tillsyn.

Det var 24:e året i rad som föreningen genomförde denna dag, i alldeles lagom väder. Många besökare styrde sina steg mot torpet., och stundtals var trängseln alldeles lagom för att uppfattas som trivsamt.

Under dagen kunde gästerna köpa sig kaffe, och hembakat, som skänkts av ett stort antal medlemmar. Kaffekön var mesta tiden lång och stämningen var god, då många bekanta ansikten syntes i folkvimlet.

I torpets lilla kök bakades hela dagen bröd på hållugnen, och dessa kakor hade en strykande åtgång. Slutligen fanns bara en teckningslista där köparna noterades i turordning, för att få köpa sin kaka. Färskare bröd än så går inte att få tag i, enligt kundernas uttalande.

Häst och vagn var inlånad för trivselt skull och de gäster som så önskade kunde åka med en kort tur. Givetvis passade föreningens ordförande på att bli skjutsad, och därigenom få en bättre överblick över dagens verksamhet.

Föreningen vill tacka alla gäster, medverkande utställare och givare, som tillsammans skapat en trevlig dag.

*Text Stig Åke Andersson
Foto Kerstin R Andersson*

Miljötänk spar energi

Energisparbössa.

Brukar du panta burkar och PET-flaskor när du går till affären? Då är du i gott sällskap. Företaget Returpack som administrerar hanteringar av pantburkar och PET-flaskor berättar att 2014 pantade vi 1,6 miljarder burkar och flaskor. Detta sparade 329 670 000 kWh. Det är lika mycket energi som 21 689 medelsvenskar förbrukar på ett år.

I den butik som vi handlar pantade vi kunder 63 505 burkar och PET-flaskor 2014. På så sätt sparade vi lika mycket energi som det går åt att laga 16 833 laddningar klyftpotatis.

Visst är det fantastiskt och Returpack tror att vi kan bli ännu bättre.

Leif Brunnegård

Ta inte av dig skorna

Vid ett tillfälle besökte jag Lisa Magnusson och när jag kom in i hallen började jag ta av mig skorna. Då berättade hon vad som hade intäffat i en prästgård här i närheten.

En person kom på besök till prästgården och skulle ta av sig skorna innan han gick in. Då sade prästen: "Du behöver inte ta av dej skorna här för det gör du inte när du besöker kyrkan och där är det mycket finare än här".

*Gunnar Fremäng
Årsskrift för Främmestads hembygdssällskap*

Traktorhistoria på återvändardag

Att mötas igen efter flera år och igenkännandets glädje blir stor. Ja, så är det på klassträffar, hembygdsdagar och som vi firar här i Horred, Istorp och Öxnevalla, Återvändardagen, som återkommer allt då och då men inte varje år. Arrangör är byalaget och sedan hakar föreningar, företag och privatpersoner på.

Hembygdsföreningen hade öppet hus i Klockaregården, Horred. Där serverades fika och var platsen där invigningstalet hölls av en utflyttad men för dagen återvändande man, Sven Kinnander som nu bor i Solna. Ett bildspel över affärsmannen Ingvar Dahlstrand rullade på en dator. Han kom till orten på 1950-talet och tog Horred med storm. Han bedrev affärsrörelse, kiosk och visade tv genom skyltfönstret. Att söka sina rötter med hjälp av erfarna släktforskare erbjöds i Horreds Församlingshem.

Inte bara personer kom till Klockaregården utan även ett antal väl begagnade traktorer kom och fick beskådas. Dessa traktorer har verkligen återvänt från att ha stått avställda för att påbörja sin återgång till molekylar. Räddarna är familjen Andersson i Gunnabo, Öxnevalla. Förutom pappa Anders är sönerna Dan och Andreas intresserade och var under dagen med och visade upp några av bygdens gamla traktorer.

Allis Chalmers U från 1947

Anders sitter på en Allis Chalmers U från 1947, som kom demonterad från USA, med tåget till Horred, beställd av maskinhandlaren Elis Johansson för leverans till köparen Frans Carlsson, Kärret i Istorp. Maskinhandlaren ordnade med hopmonteringen inför leveransen.

Fordson från 1938

Sonen Dan sitter på en Fordson från 1938. Denna traktor har tillhört Verner Carlsson i Hyltenäs, Öxnevalla. Frans och Verner var bröder som i sin ungdom var över i Amerika. Hem fick de med sig erfarenheter från ett högre mekaniserat jordbruk än det svenska. Det är nog troligt att detta låg bakom att de skaffade traktorer ganska tidigt i förhållande till andra lantbrukare här i bygden. Dessa traktorer är, som Dan säger, gjutjärns-traktorer.

Trotjänare. BM10 från 1952, Farmall H från 1946, Farmall EMD från 1953.

Övriga traktorer som visades var en BM10 från 1952, Farmall H från 1946, Farmall EMD från 1953, Volvo BM 700 från 1979 med turbo och någon ytterligare, mer modern sak.

Hemma i gömmorna har Anders ytterligare ett antal traktorer som har renoverats till körbart skick och några som står på tur. Som intresserad och medveten om värdet av proveniens så har sönerna sett till att varje traktor dokumenteras med uppgifter om tidigare ägare och var de har gått mm.

Minnen

Många minnen kommer farande i huvudet när man ser dessa mekaniska hästkrafter som gjorde så mycket arbete så mycket snabbare än vad bonden och hästen åstadkommit tidigare. I mitt eget minne minns jag när vi här hemma på gården körde gödsel och fick körhjälp

av Allis Chalmerstraktorn som fanns på Kärret.

Sedan tror jag det var en av dessa traktorer av märket Farmall som hade ett säreget ljud. Den kunde man höra på kilometers avstånd och sedan följa hur den närmade sig. Då var det ofta bonden som var på väg med ”kärleksambulansen”, dvs att suggan var på väg att besöka sin älskade som bodde några kilometer från vår gård. Traktorn behövde passera förbi och därför hörde man när den närmade sig och försvann – både på till och återfärden från det lyckliga mötet.

*Birgit Carlsson
Istorp*

Rännesfest på hembygdsgård

Uppskattat. Rännefesten har blivit trafiktion.

Sedan flera år tillbaka ordnar Horreds, Istorps och Öxnevalla hembygdsförening en gemenskapskväll på rännet i Klockaregårdens ladugårdsbyggnad, för aktiva medlemmar.

På bordet finns traditionellt potatissallad, kött och bröd med tillbehör samt dryck av skilda slag. Denna meny är i princip standard och ett vinnande koncept ska man inte ändra. Det brukar bli några timmar med trevligt ”surr” kring borden där inga levande ljus finns, av säkerhetsskäl, men där väl levande aktiva medlem-

mar omsluter borden. Lite allsång och en del historier berättades till kaffet med tårta, där recepten kan varieras även om tårtorna alltid är toppengoda.

En av årets historier berättades på begäran av under-tecknad, och är en sann berättelse som speglar förändringar i språk och samhälle.

För cirka två år sedan skadade jag min axel och fick en axelluxation. Då kom jag att tänka på vad som hände när min moster Signe en gång skadade sin axel på liknande sätt. Det var på den tiden då det fanns provinssiäläkare som hade mottagning i läkarbostaden och i princip arbetade dygnet runt. På orten fanns just då en vikarierande kvinnlig läkare som hette Wassén i efternamn. Självt blev jag professionellt behandlad av en vikarierande stafettortoped på Varbergs lasarett.

Det led mot kvällen då Signe med hjälp av grannfrun Lydia, som hade körkort och tillgång till bil, en Volkswagen bubbla, kom fram till läkarmottagningen. Doktorn hälsade och presenterade sig och sa Wassén. Lydia som troligen var talespersonen för dem båda missuppfattade hennes hälsning och svarade snabbt på marbodialekt: ”Vi kummum la inte kômma inna då hade hänt”. Moster var väl inte helt ur spel för det måste ju vara hon som senare berättat hur svaret föll. Historien drogs ofta på släktkalas.

*Birgit Carlsson
Istorp*

Senaste nytt!

NAV (NAV – Industrihistoria och arbetslivsmuseer i Väst) ingår från och med 7september som medlemmar i HembygdVäst! Under året har förbunden diskuterat att om möjligt utvidga samverkansforumet HembygdVäst med NAV.

Hembygdsrörelsens och NAV:s målsättning är i grunden likartade och med en utökning stärks hela den ideella kulturarvssektorn i Västra Götaland!

Läsvärt i korthet

Samfärdsel i Vara 1866 – 1970. Text: Bengt Fågelfelt. Utgivare: Vara Hembygdsförening. Drygt 50 sidor i stort format med många härliga gamla bilder och mycket intressant text.

Körsbärsblomman. Medlemstidning för Eggby – Istrum – Öglunda Hembygdsförening. Redaktör: Hjordis Lundberg. 26 sidor med massor av bilder om bland annat hoten mot den ömtåliga och värdefulla miljön i Valle.

Då allt var levande och lustigt – Om Clas Bjerkander Linnélärjunge, präst och naturforskare i Västergötland. Författare: Kerstin Ekman. Albert Bonniers förlag. 326 sidor. En biografi över prästen och naturforskaren som föddes i Bjärka utanför Skara och arbetade i Holmestad, Götene och Grevbäck under 1700-talet.

Lustresande och bärsöndagar – när turisterna kom till Kinnekulle. Författare: Anna Lokrantz. Lokrantz förlag, Lidköping. Drygt 190 sidor med ett myller av bilder och faktarika texter.

Meddelande för Föreningen för Västgötalitteratur. Nr 3 2015. Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor om bl a Johannes Herbinus och Trollhättefallen.

100 år i Rackeby och Skalunda. Bokkommitté: Agneta Berner, Kerstin och Jan Hamberg, Ann-Marie Hjalmarsson, Ingalill Ringholm, Monica Rundqvist och Ulla Thorstensson. Utgivare: Rackeby Fornminnesförening. 172 sidor, häftad. Mycket intressant i text och bilder om bygden det senaste seklet.

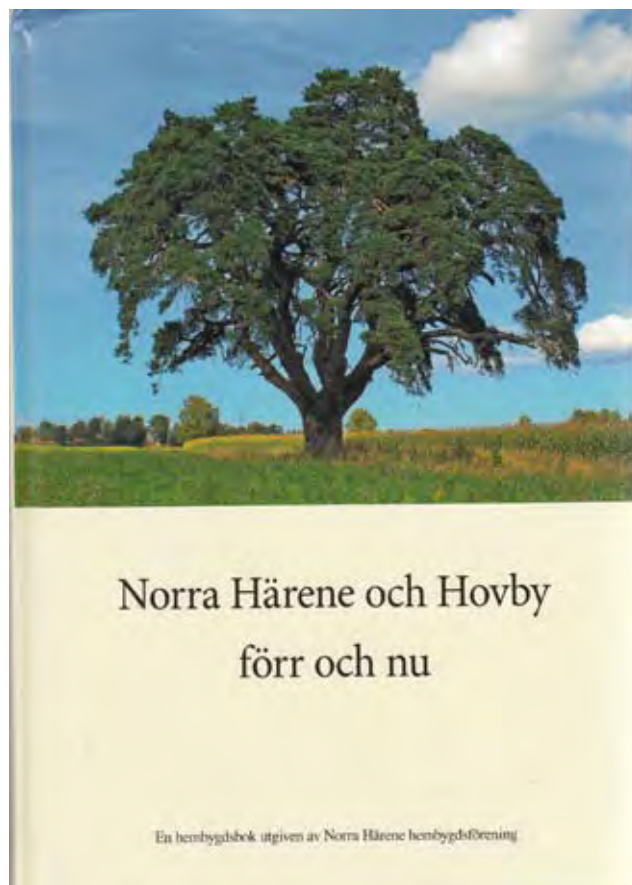
Kring Västergötlands berg. Författare och fotograf: Ola Högberg. Förlag: Firma Ola Högberg, Fristad. 151 sidor i stort format med massor av vackra bilder som har mycket att berätta tillsammans med en faktarik text.

Hans Menzing

Årets julklapp i Norra Härene

När man för några år sedan började planera för en ny hembygdsbok i Norra Härene hembygdsförening var ambitionen att leta upp och på kartan pricka in de torp och gårdar som nu är försvunna. Man cyklade runt i bygden med ett kartblad i handen. Med det materialet som grund letade man i husförhörslängder och mantalslängder efter de människor som hade bott på de här nu försvunna boplatserna.

Västgötabygden 5:15

Uppslagsverk. I femtio år framöver kommer den säkert att vara bygdens uppslagsverk.

Under arbetets gång kom man fram till att boken borde omfatta alla boplatser, både befintliga och försvunna och att man skulle leta fram alla boende där från början av artonhundratalet fram till nu. Det blev många timmar vid datorn och letande i röstlängder och mantalslängder. Man bestämde också att man skulle ha foto på alla bostadshus och i vissa fall komplettera med äldre foton ur föreningens arkiv.

Bra jobbat

Nu har boken kommit ut och bokkommittén kan vara mycket stolta.

Boken börjar med 15 kartor där alla fastigheter finns med och tydligt angivna. Sedan följer ett antal sidor som presenterar Hovby och därefter Norra Härene. Dagens bostäder finns med på färgfoton och en kort presentation.

Soldater och ryttare har man också haft i Norra Härene och Hovby och de ägnas gott utrymme i boken. Det finns dessutom ett antal lite längre artiklar som gör boken än mer intressant.

När man vet att boken Gods och Gårdar som kom ut för cirka 65 år sedan fortfarande lockar till läsning är det säkert den nya hembygdsboken som kommer att finnas som ett bygdens uppslagsverk i femtio – sextio år framöver. Årets julklapp i Norra Härene och Hovby blir säkert den nya hembygdsboken.

Faktaruta

Norra Härene och Hovby förr och nu

374 sidor

Eget förlag

Bokkommittén

Märtha Pettersson, Bertil Karlsson, Jan Harrisson.

Ingemar Karlsson, Börje Sten, Margit Ingemarsson och

Leif Nättorp.

Tryck Princo Rydins Tryckeri AB, Vårgårda

Leif Brunnegård

Studiekommittén informerar

Studiekommittén består av:

Ingrid Zackrisson, Tostared 0320-62015, Lena Johnsson, Istorp 0702-635018, Margaretha Persson, Törnrosvägen 17, 435 31 Mölnlycke tel 031-884790, Christer Wennerberg, Vuxenskolan 0708553033

Vi träffas fyra gånger per år för att planera vår verksamhet. Mail och telefonkontakter i gruppen mellan träffarna är ett måste för att det ska fungera.

Om vårens kurser återkommer vi.

Nästa nummer av Västgötabygden kommer i vecka 48. Manusstopp har redan passerat, men du är välkommen med bidrag till nummer 1-2016. Då är manusstoppet den 10 januari, men skicka det gärna tidigare.

Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. De flesta texter och bilder publiceras på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

I nästa nummer

kommer en påminnelse om att det är dags att prenumerera på Västgötabygden. När vi träffades i redaktionskommittén beslöt vi att inte höja prenumerationsavgiften. Det känns glädjande.

Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, sammankallande, Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033 - 26 19 21

e-post: birgitta.fristad@telia.com

Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, 447 93 Vårgårda, tel 0322/66 10 26 e-post: vbn.red@tele2.se

Hans Menzing, ansvarig utgivare, Marumstorget 1, 532 32 Skara, tel 0511/12643,

e-post hans.menzing@telia.com

Övriga i redaktionskommittén:

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3, 54015 Våring, tel 0500-441105, 0708-420453,

e-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen. tel 0303 - 74 98 78. e-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmestad, 465 97 Nossebro, tel 0512/531 50, e-post:

frammestad@tagebrolin.se .

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp,

tel 070-620 66 66, e-post bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Bua Skogsslätt, 511 98 Hyssna, tel 0320 - 397 77, e-post anna.faxgard@telia.com

Monika Moberg, Norra Bergvägen 16 B, 541 32

Skövde. 070-642 56 70, e-post monika.moberg@blackhornet.se

Förbundsordförande: Jan-Olof Berglund.

Vice förbundsordförande: Sven-Åke Mökander, Markgatan 39, 441 51 Alingsås, tel 0322-67 23 10, e-post svenake.mokander@gmail.com

Förbundssekreterare: Monika Moberg

Förbunds-kassör: Birgit Carlsson.

Kanslist: Eva Mann, Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-10550. bost. 0511-37 03 30, Bankgiro 378-5383. Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

När Du vill skicka in text och bilder till Västgötabygden använd e-post vbn.red@tele2.se

Har Du adressförändring, ring till Eva Mann, telefon 0512 - 105 50, hon jobbar på torsdagar 9-15 eller e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

Karamellstrut. Den kommer från Balders Hage i Alingsås och innehåller hårda karameller.

Karamellpåse. En karamellpåse var högtidligare än en strut

Oj då. Att köpa så stora karamellpåsar som vi gör idag var nog inte ens en dröm.

En strut karameller

Tänk att få köpa en strut karameller i affären, det var fantastiskt. En strut kunde vara lite olika stor. Det berodde på hur många karameller den skulle rymma. Jag minns med vilken finess tant Elsa hos F G Johanssons Diversehandel i Ullene kunde göra en strut. Hon rev av en bit papper från den smala pappersrullen, formade struten runt sina fingrar och så vek hon till struten i botten. Sedan fyllde hon i karamellerna och så vek hon ihop toppen så inte karamellerna ramlade ut. Hon använde ingen tejp, för det fanns ingen i mitten på förtioalet.

En hel påse

Ville man köpa lite mer karameller, då fick man en påse. Karamellpåsar såg också lite olika ut. Hos Elsa såg nog påsen ut som på bilden, men i godisaffären i stan hade den ett fint mönster. De första karamellerna jag minns var hårda, man måste suga på dem. Polkagrisar, honungskarameller och ingefärskarameller är några jag minns.

Så småningom kom det mjukare karameller. Riktigt i vilken ordning de kom, minns jag inte, men geléhallon, lakritskarameller och vaniljpraliner kommer jag ihåg att det fanns i stora glasburkar på hyllan bakom disken.

När det började komma självbetjäningbutiker, då började det också komma karameller i färdiga påsar direkt från godisfabriken och då ökade sortimentet och de stora glasburkarna försvann.

Lösviktsgodis

Men nu är vi tillbaka till en vanlig påse igen. Men den har ändrat format. Sortimentet är hur stort som helst. Nu tar man en skopa som finns i godishyllan och så fyller man den stora påsen med varierande sorter, både mjuka och hårda, med och utan papper. Det är inte lätt att välja rätt.

På en hylla i skåpet

När man kom hem från affären förr i tiden, ställdes karamellpåsen uppe på en hylla i skåpet. Man gick inte och skåpat, man blev bjuden och då tog man en karamell, eller kanske två. Dom små påsar rymde kanske ett hekto, det tyckte man var mycket och nog räckte den en vecka, minst.

Dagens godispåse hamnar kanske i Tv-soffan istället för i kökskåpet och jag tror inte att två karameller är en lagom kvällsranson år 2015.

En period pratade vi om lördagsgodis. Om det är ett begrepp hos barnfamiljer idag vet jag inte. Jag hörde på Tv att vi äter cirka 17 kg godis per person och år. Men det finns ju annat godis än karameller, men det får vi fundera över en annan gång.

Leif Brunnegård